„ЗАСТАВА“ излази редовно: сваког недеље, петком и недељом на целом табаку, уторком на по табака.

Цена је за Аустро-Угарску:
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
За Србију
на четврт год. 8 дин., на по год. 16 дин.

Народни бројеви од петка нарочито за шире народне кругове уређени могу засебно да се претплате, а цена им је:
на 1 месец . . . . . 25 нов.
на четврт године . . . . . 75 нов.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте сваких ситних слова; за ситно се плаћа по 30 новч. сваки пут.
За „Приповлано“ плаћа се 20 нов. од врсте.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Ст. Јефтића, главна улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

БРОЈ 92. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 14. ЈУНА 1895. ГОДИНА XXX.

НЕПРОМЕНЉИВОСТ БАНОВЕ ПОЛИТИКЕ.

Ту скоро потрудиле су се „Народне Новине“, да оправдају свога поглавицу, и да ако је могуће увере свет, како се под банем Хедерваријем не измиче земљиште. Оне су и даље пошле па су, помишљајући ваљда да је цео свет слеп код очију, покушале доказати да је бан у свему остао онакав, какав је био још онда, кад се први пут успео на банску столицу. Зато пре него што пређемо потанко на саму ствар, пренећемо из „Народних Новина“ оно место, где се о сталности и непромењености банове политике и правца говори, а које овако гласи:

„Правац банове политике био је и остао од првог часа до данас исти, те никад није било никаквог разлога, који би допуштао закључак, да се та политика, ако не променила, макар само усколебала. Нити промене, нити колебања у сталној и доследној политици светлога бана не може нико констатовати, нико озбиљан коме је банов рад темељ за пресуђивање његове политике“.

Тако ето говоре „Народне Новине“, мислећи ваљда да их осим земаљских чиновника нико други не чита?

Но да у горње речи „Народних Новина“, неверује нико, па чак ни онај ко их је написао — о томе нема спора. И сам се бан морао насмејати на овако незграпну услугу, коју му је хтео учинити његов званични орган.

Та зар није то највећа иронија говорити о сталности и непромењивости банове политике, позивајући се при том на чињенице његовог рада, кад нам толике голе чињенице говоре и доказују баш противно.

Како би се иначе могло разумети баново шуровање и кокетирање са Старчевићанском кликом и његов непојмљив атак на све оно што носи ма и најмањи знак српског карактера. Не треба даље да идемо него само да се летимично осврнемо на све накнадне саборске изборе, па да одма контра „Народним Новинама“ докажемо сушту истинитост банове промене и не сталности у политици.

Кад су били општи саборски избори онда је бан све и сва чинио да у сабор уђе једва 8 Старчевићанаца. А кад почеше долазити поједини накнадни избори, бан не само да није гонио Старчевићанске кандидате, него им није постављао ни своје против кандидате. Нарочито није то хтео чинити у Броду и Копривници, где су му Срби владиновци у сигуран изглед стављали избор владиних кандидата и то не Срба, него баш Хрвата.

Па и да нису били у тим местима сигурни владини кандидати; како да се разуме неучествовање владине странке у избор поменутих места, него као признање тоталне владине немоћи, да није у стању ни свога кандидата да постави.

Оваково што не би се никад десило за владавине некадањег бана Хедерварија, који се као и сви други смртни људи млого и знатно променио. Тим више што је у Шимуновцу довео чак из бела света чика-Стеву, само да онемогући евентуалан избор српског опозиционог кандидата. Зар има тупана који би веровао да влада после покојног Радосављевића, нема у целом Броду и околини ни једног свог човека, који би као њен кандидат могао бити изабран?

Најзад је ли то онај исти бан и она његова непромењивост, кад у српском котару Земуну кандидира др. Владимира Николића Подринског, који је више Хрват, него Србин, код толиких Срба владиноваца, који би се радо дали у Земуну бирати.

А то је онај исти Николић, који у сабору држи одушевљене говоре о „хрватском државном праву“ и то на млого старчевићанскији начин, него ли што би то учинили сви стеклишки заступници.

Но најкласичнији пример банове сталности и његовог непромењивог правца и политике јесте накнадни избор у Руми.

Или је ваљда уредништво „Народни Новина“ онда дремало за јаслама па незна шта се све радило против српског опозиционог кандидата др. Мише Михајловића — или су за њих оваки догађаји само неурачунљиве ситнице?! Но немојте мислити да српска оповиција тражи од бана милости и потпоре; она тражи само правичности и поштовање закона, чега влада Хедерваријева није показала ни приликом румског избора ни у млогој другој прилици.

Обратно она није хтела ни овде, да Србину оповиционалцу постави као противкандидата Србина владиновца, него се служила свима могућим грубијаштинама и отвореним насиљима да протури посинка тамошњег великог жупана. А то нити је, нити се може узети као пука случајност.

О јадни Милоше Зече, какове све галиматијасе не ћеш мирне душе потписати, што бивају у „Народним Новинама“ штампани, само да докажеш банову сталност и непромењивост.

Али ни све ово што довде наведосмо није све, јер би из ови примера могао млоги домишљан тобож само то разабрати, да је бан променио своју политику само према Србима. За то ћемо се ми обазрети и на другу страну, да се види како бан није остао сталан ни према својим љубљеним Мађарима.

То бар није тајна да је бан у Хрватској и Славонији доскора важио, као ултра мађарски човек, који је послат из Угарске у Тројединицу, да докрајчи и оно мало слободе и самосталности ових бедних двеју аутономних краљевина. Најзад то је показивао и његов рад и јавно деловање — па је свему томе била природна последица она саборсканогопипателна афера између бана и Давида Старчевића.

Место да рећамо све редом шта је бивало у Хрватској и Славонији од како о њој води бригу гроф Хедервари, ми ћемо само нешто из најновије прошлости напоменути што ће ипак бити довољно.

Свако зна како су се уређивале „Народне Новине“ некада, када се није знало за никаку велико-хрватску искључивост; али мало по мало и те се ствари изменише, а у „Народним Новинама“ почеше да избијају велико-хрватски рогови. На стотине примера би могли навести како данас „Народне Новине“ незнају више ни за „Хрватску и Славонију“, па чак ни за „угарско-хрватско“ држављанство; него све обратно у духу најстарчевићанскије велико-хрватске искључивости пишу.

Доведемо ли с овим у везу улазак Јосипа Пливарића у банову странку и баново приближавање Пливарићевим идејама и мислима, онда ће нам ствар још и појмљивија бити.

„Народне Новине“ које су дотле биле са свим слепе при фрагрантним повредама „нагоде“ од стране Угарске, сада као да прогледаше те се охрабрене неким песима свога госе почеше фалити и истицати као једини и прави чувари „нагоде“. А то су оне исте новине које су дотле нападале да помажу друге и саме да руше „нагоду“.

Па кад је све тако онда питамо ми, зар је бан остао непромењен и зар је његова политика иста према Мађарима? Према оним истим Мађарима, који управо сада смерају како да поставе бану и тројединичком сабору туторе, који ће добро пазити да кроз сабор не пролазе више, онакове на закону не основане велико-хрватске неподобштине.

Како се може говорити о непромењивости политичког правца онде, где оделом за богоштовље и наставу, руководи један обрстеклиш као што је Исо Кршњави? Онде где у сабору заступају владу такови људи као што је др. Томашић и др. Пливарић. Та само скроз дрвак безумник или суманут човек могао би јавно тврдити, да нема никакове промене у бановој политици, а међутим добро познаје и прошлост и садашњост г. Пливарића. Тим пре што је Пливарић при уласку у „народну странку“, био предмет гнушања, а сад је предмет општег признања.

Завршујући овај наш чланак, у коме је речено тек само нешто мало о фактичној променљивости и преокрету банове политике, ми ће мо се још дотаћи, оног случаја у задњем саборском заседању, који се збио приликом говора о држављанству а у новој уредби о градским општинама.

Па имајући све оно на уму, што се у сабору збивало поводом ставке о држављанству — питамо, како да се да разумети банов немар за исправност нагодбених закона и законских израза, кад се добро зна да је бан пре тога веома скрупулозан скоро у сваком погледу био?

Зар је то онај исти и у ничему непромењени бан, који још никад није одговорио стално и категорички на интерпелацију Паје Јовановића о српским заставама у Тројединици. Зар је то онај исти гроф Хедервари, који дозвољава Јосифу Пливарићу, да у сред сабора развија теорије о томе, како су Срби само повлашћена конфесција а не народ; и како Срби могу употребљавати само као конфесција свој црквени барјак а никако не и народни. Бан је ово мишљење одобрио и усвојио а тиме је

ПОДЛИСТАК.

ВИШИ ЗАВОД ЗА ВАСПИТАЊЕ ДЕВОЈАКА У БЕОГРАДУ.

Постанак овога завода изазвала је она потреба, по којој су многи родитељи како из престонице, тако и из унутрашњости Србије своју женску децу шиљали у стране земље, да тамо добију наставе и васпитања у школама оваке врсте.

Завод овај не постоји за чије било спекулативне цели, него да подмири осетну потребу, дајући прилике родитељима, да са скромним новчаним средствима даду својој деци савремено образовање и то у духу српске народности и према потребама и приликама српске куће и српскога друштвенога живота.

С тога је овај завод права својина потребе, која се њиме хоће да подмирује, а не појединих личности.

Управу завода чине: управитељица завода гђица Љубица Сладојевићева, директор наставе г. Борислав Б. Тодоровић и професори завода гг. Жив. П. Симић, Јосиф Ковачевић и Сава Антоновић.

Сваке године се бира између чланова управе директор, који ће водити непосредан надзор над наставом.

Управа држи своје седнице сваке недеље по један пут, на којима расправља питања наставе, васпитања, реда и остала, која се тичу унутрашњег стања и рада у заводу.

Управа бира и ангажује лица за наставнике и наставнице савода, а она их и отпушта.

Упражњено место управнице попуњава цео одбор, а места осталих чланова у управи попуњава сама управа из реда професора завода.

Одбор састављају чланови управе и гђе: Аспазија М. Стојановића, Анка М. Андоновића, Милева Н. Терзибашићка, Стана Коларчетова, Софија Ивановићка и гг.: Мих. Богићевић предс. општине, Михаило Павловић трговац, Пера И. Јовановић трговац, Ђ. Хаџи Николајевић трговац.

Цео одбор присуствује годишњем испиту, а по том држи свечану седницу, у којој се чита потпун извештај управе о стању, раду, напретку или недостацима завода.

Упражњена места у одбору попуњава сам одбор, бирајући лица за која се има уверења, да ће својски и савесно хтети и умети послужити задаћи, коју на се примају ступајући у овај одбор.

Приходи су овога завода: школарина, коју плаћају ученице; приходи од концерта и базара; улози чланова (добротвора); потпора, коју даје општина и друге корпорације.

Усљед тога сама управитељица лично одговорна је за финанцијска одговарања завода.

Од вишка прихода, пошто се исплати основни капитал, образоваће се резервни фонд завода, који ће се по одлуци одбора давати на камату каквом сигурном новчаном заводу, и који ће служити на то, да заводу притече у помоћ у случајима дефицита, или у случају какве ванредне потребе; о сваком случају посебице одлучиваће одбор.

Управитељица станује у заводу и врши беспрекидно надзор у заводу: да ученице и све остало особље тачно врши своје дужности и да све у заводу буде у реду. О свему, што заслужује пажње реферује она управи и с управом се договара о свему, што мисли предузети. Према томе управница може бити лице, које има потребне квалификације за такву дужност. Поред стана и хране у заводу управитељица има одређену плату.

Наставници за науке, могу бити само професори средњих школа, који су жењени људи, који имају бар 10 година професорске службе и који спадају у ред најозбиљнијих радника школских.

Наставнице страних језика станују у заводу, оне су, као и економка, помоћнице управитељци.

Задаћа је заводу, да ученицама да више образовање и васпитање, како би постале образоване, скромне, вредне и ваљане домаћице и добре Српкиње. Тога ради обраћа се нарочита пажња на:

1. хришћанско — морално васпитање;
2. домаће васпитање, васпитање карактера и друштвено опхођење;
3. Неговање националних осећања и чување лепих српских обичаја;
4. Познавање српског језика, српске књижевности и српске историје;
5. Потпуно изучење страних језика;
6. Потребну количину знања из осталих наука;
7. Лепе вештине; свирање на клавиру и виолини, певање, цртање, лепо писање и играње;
8. корисне ручне женске радове, нарочито шивење и кројење рубља и хаљина;
9. Домаће газдинство: домаће послове практично и теоретично кућевну економију и књиговодство;
10. Хигијену: домаће лекарство и неговање здравља.

Настава се врши по утврђеном програму, који је саставио професорски савет овог завода, а одобрио госп. министар просвете.

Непосредни надзор над наставом врши директор наставе.

При крају сваке школске године — у јуну — ученице полажу испите у присуству изасланика министарства просвете, надзорног одбора, чланова управе и дечијих родитеља.

У заводу ће предавати науке наставници из реда најозбиљнијих професора; вештине ће предавати квалификовани наставници и наставнице. Да би се страни језици потпуно изучили и теоретично и практично, у заводу се налазе нарочите наставнице — странкиње — са потпуним квалификацијама, а да би се знање тих језика потпуно учврстило, предају се: немачка књижевност, домаће газдинство и ручни женски радови на немачком, а француска књижевност. општа историја и поука из естетике на француском језику. А тако исто управница, економка, гувернанте (па и послуга) говоре у заводу са ученицама само немачки и француски.

Сваког месеца држаће се за ученице свих разреда по једно ванредно предавање. Циљ је овим предавањима да прошире знање из појединих предмета, а при избору имаће се у виду опште образовање.

Сви су предмети обавезни.

Свака два месеца шаље се родитељима извештај о владању и напретку ученица.

Овај завод има пет разреда. Сваки разред траје годину дана. У први разред примају се девојчице од 10-те до 14-те године.

Школска година траје 10 и по месеца — од 16. августа до 30. јуна. Упис се врши за врме ферија закључно до 16. августа.

Наставни је план: 1. хришћанска наука, 2. српски језик, 3. српска литература, 4, немачки језик, 5. француски језик, 6. географија, 7. историја Срба, 8. историја општа, 9. математика, 10. познавање природе, 11. хигијена (домаће лекарство), 12. поуке из естетике, 13. домаће газдинство (теорија), лепо писање, 15. цртање, 16. ручни женски радови са теоријом и праксом кројење, 17. музика во-

показао да није онај стари бан, него да се веома знатно променио — наравно према Србима.

А да се променио и према Мађарима, то је најбоље засведочио онда, када је усвојио скроз нетачно, крњо и на „нагоди“ неосновано мишљење др. Вл. Николића-Подринског, кад је овај код ставке о држављанству говорио о некакој искључивости „Хрватске“ — изостављајући Славонију о којој се господин гроф Куен некада веома много бринуо.

Некада је господин бан знао чак и за „Сремце“ и „Личане“, а сада незна ни за „Славонију“ ни за „Тројединицу“ — сада он у сред сабора изјављује: да нема ништа против тога, ако се ставка о држављанству усвоји онако како је предложио др. Николић; а то је оно што је противно и „нагоди“ и нагодбеним законима; а то је оно што само собом казује да бан више није онај стари бан, него да је запливао у сасвим противне воде, које ће га набрво однети у оно коло, коме је некад припадао Пливерић док је још у центрумашкој странци био.

Нови Сад, 13. јуна.

Што другом пребацују то сами раде. Свакоме ће бити још жива успомена на све оне клевете, којима се Хрвати набацише на Србе у Далмацији, само с тога што су за прошасте саборске изборе, направили компромис са тако званим „аутономашима“. Ради тога назвали су Србе издајицама словенства, гадним кукавицама и шта ти ту све није било. Међу тим показало се наскоро да су се Хрвати као обично претварали када су тако говорили и да су само за то на Србе викали што „аутономаши“ не хтеше са њима избори компромис учинити. Доцније су Хрвати својим гадним бургијањем, толико успели да су се у по неким местима ипак сложили са „аутономашима“ не би ли само оборили коју српску општину, или друштво.

Тако је било и лане када су помоћу верске неснošљивости у слози са истим „аутономашима“ оборили српску општинску управу у Котору. Како се сад приближују нови избори за општину которску то ћемо донети једно место из „Српског Гласа“, из кога ће још боље наши читатељи увидети, како су јадни ти црвено-бели Хрвати и каким се све сретствима служе:

„Има већ неколико времена да су се овдашњи велики Хрвати почели лизати около Аутономаша и радити, не би ли се на који начин сдружили за будуће општинске изборе. Јер до пет мјесеца истиче трогодишњи рок садашњем општинском управитељству, па ће се тада мјењати ово незаконито управитељство, као што се мјењају и законита, па јадни добро знају, да без њих не би могли ни главе подићи, а камо ли се на изборе показати, и ако им помаже она снажна мишица, коју они тајно љубе, а јавно псују.

Удварање и лизање њихово почело је још прошлијех месојеђа, кад је управа „Славјанског Дома“, позвала на бал управу друштва „Lega Nazionale“, и то пошто су они исти на најбезобразнији начин о овом друштву писали у свој црни лист, „Ц. Х.“ и кривили Србе, који су на балоне овога друштва долазили. Промислите ви само, каква су ово чељад и с ким ми морамо да имамо посла. Па још имају образа да говоре о некаквој њиховој „славенској солидарности.“

Ове године, пошто спада у исти дан Corpus Domini и св. Антон, овдашњи фратри пренијеше просексију св. Антуна за недељу послије подне. Ова просесија била је искључиво хрватска, а црква св. Кларе била је сва окићена хрватским тробојницама. Нарочито за ову свечаност била је позвата из Дубровника аутономна музика. Многи питају за што није позвана била хрватска музика кад је има, него аутономна? Зар ово није хрватско улагивање? Овдје не треба коментара.

Кад је споменута музика кренула пут Дубровника, на обали которској чуло се клицање од уличарске фукаре, поткупљене од наших великих Хрвата: Evviva l' unione cattolica и живјела католичка слога. Је ли ово поштено, је ли достојно XIX. вијека просвијете и сваког напретка? Одговарајте которски велики Хрвати, ако два прста образа имате,“

Босна и Херцеговина пред аустријском делегацијом.

Прорачунски одбор аустријске делегације саветовао се у својој седници од 9. (12.) о. м. о окупационом кредиту.

После рефераде известиоца Суеса узима реч Младочех др. Херолд означавајући правне односаје окупираних покрајина као нејасне. Та нејасност види се и из оба закона о предаји жељезница. Било би време, да се правни односаји доведу у ред. Делегацијама се не подноси извештај о руковању новца у окупираним земљама; моли заједничког министра финансија, да до године поднесе делегацијама исказ о благајничним сувишцима и о употреби истих. Из године у годину се чују тужбе на управу у Босни и Херцоговини; било би желети, да се цео јавни живот у Босни мало по мало стави на слободнији темељ, како би земља и народ, и ако не путем модерним парламентарних тела, а оно путем слободно изабраних повереника и заједница известили делегације о владиним неправилностима. У погледу прорачуна пита говорник, да ли се износ од 50.000 фор. за милениумску изложбу у Будимпешти има сматрати само као износ једнога оброка, и колики ће се кредит искати за ту изложбу. Херолд замера, што је унутарашњи званични језик у окупираним покрајинама још увек немачки, и због оног великог трошка, што се употребљава на жандармерију.

После кратких говора делегата Думбе и Менгера заједнички министар финансија Венијамин пл. Калаји изјављује да су рђаво разумели његову изјаву у лањској делегацији, а Младочеси немају озбиљних намера при расуђивању босанског питања. Он поздравља тон данашње изјаве дра Херолда и слаже се с њиме у томе, да начин, како се доносе тужбе босанског народа најпре влади, па онда опозиционим странкама, но може никога задовољити. Што се тиче опаске Херолдове, да се берлински уговор постарао за автономију тих земаља, говорник исправља то у толико, да берлински уговор не говори о автономији тих земаља; он је поверио читаву управу Босне и Херцеговине аустро-угарској монархији без одређеног времена и ограничења. Говорник са свог личног гледишта је за јаку државну и концентрисану управу, а то ће се постићи баш онда, ако становништво само суделује, и ако има автономију, свакако у извесној мери ограничену. Говорник одавно мисли, да таку организацију и у Босни уведе. Главно ограничење те автономије било би, да автономна тела у оквиру свога локално обележеног делокруга доносе закључке, а извршење њихово да оставе државној власти и њеним органима Ту има великих тешкоћа; Босна је источњачка земља, па је тешко народу дати оруђе, које он, бар с почетка, не ће знати употребити. Пре пет година, вели министар, нисам смео ни помислити на ово, а сад се надам, да ће се то моћи извести за три године. Уздам се у оно васпитање, које народу дају не школе, него управа. Са овим су у свези и разне друге слобоштине, на пр. слобода штампе, која данас још није на месту јер је не знају употребити.

Директно поднашање извештаја о управи Босне и Херцеговине делегацијама по закону од 1880. год. само се онда захтева, ако те земље не могу из својих средстава да подмире своје потребе, а то до данас још није био случај. — За тим је министар говорио о разним железничким питањима; вели, да географски положај захтева, да се босанске пруге вежу са уг. државнима. Пре свега влада жели везу са Сњетом, што би по босански извоз било врло повољно. Што се тиче наставног плана, овај је с малим разликама исти, као и у аустријским заводима. Наставни језик је свуда босански. Званични језик је пак и у усменом саобраћају са странкама и у свима судским и административним стварима, земаљски босански језик. Унутарњи званични језик је немачки, али чиновници, који немачки не говоре, могу своје извештаје босански састављати.

Министар изјављује, да он не држи десетак за идеал порезе, али за сада се у још неразвијеној земљи не може прећи на други систем. Ојачањем пољодељства моћи ће се развити и други порезни систем. Велики трошкови око жандармерије отуда су, што је велики погранични рејон и што је земља брдовита.

После тога је окупациони кредит примљен без промене.

Политичке новости.

— **Устанак у Македонији.** Из Македоније једнако се чују узнемирујући гласови, и ти сви долазе из Бугарске, као да се Македонија само Бугара тиче. Србија је неспособна за акцију, услед неких несретних прилика. Говори се о читавим четама устанка и о окршајима између њих и турске војске. Нарочито о скопљанском вилајету се држи да је узаврео и на оружје устао. Арнаути у приштинском санџаку изаслали су башибозуке који пљачкају села. Народ бега у брда. У Егри-Паланку, донешено је више рањених турских војника. Орган Стамбуловљев „Свобода“ захтева да влада тражи у свези са питањем јерменских реформа и реформе за Македонију и вели: „Ако влада згодни час пропусти, то ће је бугарски народ камениса ти, а кнез ће носити посљедице“. Зар ово није згодан час и за Србију, зар српски народ ту нема шта да рече?

— **Делегације** се јако журе са својим послом, те се држи, да ће још ове недеље завршити своје заседање. Дебата скоро никаквих нема; све се прима како је предложено и као да се хити, да господа делегати само што пре изиђу из варошке летње омаре у свежину и зеленило летњиковаца и разних бања.

— **Промена министарства у Енглеској.** Пошто је либерални кабинет Розберијев, добио неповерење у парламенту, поднео је оставку и краљица је позвала конзервативног Салисберија, да састави кабинет, који је то и примио под два услова: да му садашња влада изради прорачунски провизоријум и да се разреши сабор. Свакако ће се оба услова испунити. Од каквих ће последица бити ова промена владе по јерменско питање, још се незна, али се држи, да ће Енглеска попустити и неће према Турској више тако одлучно тражити реформе.

— **Шкандали у Италији.** Посланик Кавалоти изнео је у јавност списе, којима хоће Криспија морали по да убије. Извађа, да је фалсификовао прво свој брачни уговор, те се још два пута оженио да је кривоклетник и да је примао мито за ордене и умешан био у прљаве ствари римске банке. Криспијеви листови све то побијају и износе противне доказе, и краљ је Криспија у присутности многих загрлио и пољубио у знак да не верује нападајима. Великз се прашина дигла, али ће се свакако тиме уталожити, што ће се заседање саборско закључити и летње ферије одредити.

ШТОКАВШТИНА ЈЕ ЈЕЗИК СРПСКИ.

Што се тиче порекла народа српскога, то нико није ни покушао осумњичити, да Срби нису посебан словенски народ, као год што су и Руси и Чеси и Пољаци и као што су остали народи словенски. Исто се тако нико није усудио (наравно озбиљно) доказивати, да Срби нису прави правцати и посебан народ, у потпуном смислу и значењу те речи.

Кад су дакле Срби посебан народ, и кад нико не сумња да постоји један словенски народ који се зове Србима; и који се служи својим посебним народним језиком — онда ваља видети и то какав је и који је то народни српски језик?

Сасвим једноставно дознаћемо за прави матерњи и народни језик Срба; дакле за језик српски, ако погледамо који је тај језик, којим се Срби као искључивим својим језиком служе.

Пре свега језик, којим сви Срби говоре, искључиво као својим народним и матерњим језиком, без разлике политичких и географских међа јесте „штокавштина“. У групи словенских језика, овамо доле међу јужним Словенинима, постоји једно словенско наречје које се зове штокавштина. А то је онај говор, који на сваком месту захтева **што и шта** онде, где други југословенски народи требају **кај, ча и ца**. Тим наречијем говоре сви Срби ма где били, и то увек једнако као јединим својим народним језиком. За други говор народ српски незна. нити се другим говором служи, па по томе су Срби од увек овај штокавски говор сматрали својим језиком и језиком српским, као што и данас чине.

Да ли су Срби још онда, док су били у опште словенској заједници, говорили опште словенским или обратно својим посебним језиком, као и данас што раде, то се сигурно не може уствардити. Поглавито с тога не, што је и опште словенски, као и језик српски; и као сваки други језик, претрпио многу и многу промену у свом развитку. Тога се ради ни то не може уствардити, од када баш Срби говоре оваким језиком, како га ми данас имамо; то јест незна се, да ли су Срби говорили овим својим данашњим језиком, још од првог доселења у оне крајеве, где их како Порфирогенита, тако и сви други домаћи и страни писци налазе. Судећи по писаним споменицама за које се данас знаде, једно је само сигурно а то је: да српски народни језик није употребљаван пре XII. века. Тек из тог века потичу најстарији писани споменици, писани језиком српским. За то у место сваког другог доказивања, најбоље ћемо учинити, ако прегледамо старинске споменике, који су писани штокавштином а из којих би тек могли закључити, од када Срби говоре посебним својим језиком и шта су они управо сматрали за свој народни, за свој српски језик.

Почећемо тако са босанским споменицама и то само зато, што из Босне потичу најстарији споменици писани штокавштином. Од свију, најстарији српски споменик, писан, не на србо-словенском, него на чисто српском језику јесте повеља Кулина бана босанскога. Та повеља писана је године 1189. дакле у другој половини XII. века, а писана је ћирилицом и штокавштином, која је са малим изменама онога доба у свему скоро била једнака са данашњом штокавштином. У тој повељи која је упућена Дубровчанима, нема ни једног места где би изрично стојало, да је језик којим је иста писана, језик српски. Но како је та Кулинова повеља писана истим језиком, којим се и у то, и у доцније још доба после ње, писало по свима српским покрајинама; то ћемо потражити друге и доцније српске споменике, који ће нам показати и доказати: *да је* језик, којим је Кулинова повеља писана — *језик* српски.*)

*) Уломак из повеће расправе, која ће ускоро из штампе изаћи.

ДОПИСИ.

Карловци, на Вартоломију. Од када је Карловаца, тешко да се икада овака љута борба водила око избора црквених скупштинара, као овом приликом. У старија времена ишло је то врло глатко и изборна борба није се ни осећала. Па и приликом претпрошлих избора, када је сједињеној калуђерско-либералној странци пошло за руком, да проварно и из потаје одржи победу над простодушношћу радикалне странке, изборна се је борба тек и приметила; а од преко 600 бирача више учестници бирачкога акта тек свега 138 бирачких гласача. Овом приликом, када је па основу §. 13 кр. рескрипта спао број бирача на 335, упустише се у изборну битку, 211 бирача а тек их је 124, које бојажљивих, које препредених, које нехатних, уздржало се од гласања. Већ ови бројеви јасно сведоче о љутој борби, која се водила. Чим је досадашња црквена скупштина од административног одбора разрешена, отпочела је жива агитација. Сједињена опорба — калуђерско-либерална странка — палила је из пет топова. Двор, народни фондова, гимназијски фондо-

---

кална и инструментална, 18. играње — свега 185 часова недељно.

По овом наставном плану а у пет разреда, у овом заводу као интернату, даје се и ван прописаних часова настава и васпитање у беспрекидном опхођењу с децом, потпуно је могуће постићи ону количину знања, образовања и васпитања, које се може сматрати као довољно за образоване женскиње за наше прилике. Али имајући у виду, да има приличан број девојчица, које по годинама не могу остати пет година у заводу, те не могу наставу слушати по овом наставном плану, управа је завода нашла за потребно, да поред овога сталног течаја за млађе девојчице, отвори и један течај од три године за девојчице од 14-те године па на више.

Ученице су дужне повиновати се наставницима и свима правилима школским.

Ученице су обавезне ићи у цркву. Уз великi пост све ће се ученице причешћивати.

Ученице, које у заводу станују — пансионаткиње — могу ићи родитељима само о школском одмору, о Божићу и о Ускрсу.

Ученице овог завода не смеју без родитеља посећивати јавна шеталишта; а ни у којем случају не смеју ићи по јавним локалима, свадбама — осим најближој родбини — и јавним забавама.

Све ученице ће ићи неколико пута преко године у позориште; поред гувернанте пратиће их и управница завода.

Ученице овог завода могу гледати у позоришту само историјске српске комаде.

За погрешке против реда, за немарност и за нарушавање дисциплине казниће се ученице: опоменом пред разредом; опоменом пред свима разредима; одвајањем за засебан сто.

Првом казном може казнити сваки наставник, а другом и трећом само управница.

Све ученице треба да имају једнаке шире зимње и летње и горњу хаљину за школу с појасом.

Завод има свог лекара, који редовно походи завод и води старање о здрављу ученица.

Храна је у заводу здрава, снажна и укусна. За доручак добијају ученице кафу с млеком, у 10 часова парче хлеба с маслом, на одне за ручак три јела: супу, говеђину са сосом, поврће с месом. Средом и недељом даје се још тесто, а уторником и печење. За ужину у 3 часа парче хлеба с маслом, а за вечеру два јела.

Ученице, које станују у заводу — пансионаткиње — плаћају 80 дин. месечно. Плаћа се месечно у напред.

Све ученице добијају у заводу књиге и сав школски материјал за све време учења.

За кревет, постељу, поколеник и остали прибор за обедовање, за набавку књига, мапа, материјала за писање, пансионаткиње уплаћују једном за свагда 100 динара.

Настава, књиге, храна па и лекар, дакле за цело школовање одговара месечна школарина. Никаквим засебним рачунима не ће се теретити родитељи.

Сваки родитељ моли се, да ова правила прочита и ако жели своје дете уписати у овај завод, да напише оваку изјаву, и то најдаља до 15. августа:

Управи вишег завода за васпитање девојака

Београд.

Молим управу завода да упише моју кћер ..... рођену 18.. год. у тај завод.

Прилажем: 1. крштеницу, 2. еведоцбу о досадашњем школовању (ако има).

Прочитао сам све чланове из правила тога завода и пристајем на исти.

(За тим долази: потпис, звање и где станује.)

ви, магистрат и калуђерска „задруга“ живо су радили „својим путем и начином“. Но неоспорно највећа слава у овим бесомучним подвизима припада калуђерској „задрузи“. „Збиља драги Н. Н., (право се ословљава дужник заводски по послужитељу), твоја је меница платива (fillog) тога и тога дана. Послао ме господин подуправитељ да те потсетим, да не би како год заборавио, па имао јадниче неприлика. Ал да умом не заборавиш, трећи дан Дуова је избор скупштинара за црквену скупштину. Ти ћеш да како с нама; то се већ разуме...“ Одговорили дужник по вољи господину послужитељу, ствар је исправна, све је у реду. Збогом, збогом!

Но неодговорили дужник по вољи, онда се онако филозофски сашаритански вели: „добро, добро! Ја сам брате послат само да ти кажем, а ти како знаш! Немој само да се кајеш, знаш како кажу: рука руку пере, а образ обадве. Но ипак ће добро бити, да приправиш новце; знаш за случај, ако би те они тамо хтели — тужити, да не допаднеш невоље“. По том рецепту, а у разним варјацијама, строго по оном Вуковом опет то, ал мало друкчије, поступало се „да се народу отворе очи, како не би умро код очију слеп“.“ Тако је поступала наша сједињена опозиција калуђерско-либерална. Наша радикална странка имала је само један топ — поверење народно. Наша странка није претила народном задругом.

Наши су агитатори говорили народу: ако смо ми хрђаво руковали црквеним иметком; ако смо крали, варали, отимали, задужили општину, онда сте хуље ако на нас гласате, бирајте наше противнике! Али ако смо праведно и поштено радили не смете седити ко бабе у буџаку. Образ српски од вас тражи, да нас поверењем вашим потпомогнете. Радикална странка никоме не прети, она убеђује и — побеђује.

Када нам безобразлук противника већ додијао беше, а тужбе народа против кињења калуђерске задруге меру превршише, тада поручисмо управи те вајне „задруге“ преко њених управних и надзорних чланова: „да ћемо сваки акт освете изнети на јавност и доставити то и управи „Српске банке“, са питањем: да ли новчани завод, који са своји дужници овако нитковски поступа заслужује поверење и потпору? Па ако усљед тога њихов завод почне кредит губити, нека не криве за то нас, већ своју пустоловску луду глатуру“. На ту поруку „учени“ г. подуправитељ одмерио је онако по Германски и нама и „Српској банци“, а одговорио је онако по Бизмарски: да се он не боји никога. Ми смо на то своју реч делимице и одржали. Нисмо ништа јављали „Срп. банци“, али смо „вјечнаго воспоминанија ради“ изнели поименце жртве њихове обесне освете. Но за дивно *чудо бат као код свију правих патрона сада их* прође обест и претња а нададоше дреку до неба, те кукај и преклињи: како ми хоћемо да их срушимо, да их отерамо у ликвидацију, и бог те пита шта још не! Па по богу браћо куда одједном оде то грдно и обесно самопоуздање ваше? Куда вам оде кураж?

О томе, као и о подвалама „Српској банци“ говоћемо позније, а сада да се вратим избору.

Радикали су радили са убеђивањем — калуферски либерали претњом и обрицањем. Но не помогоше ту ни кожне чакшире а камо ли јадни пандури и пиљари.

И освану трећи дан Духова и дође дан одлучне битке. Сви су бирачи осећали да ће ова духовска битка одлучити, не само о судбини црквене скупштине, него бити и од пресудна значаја за будуће изборе за градско веће.

Из српске читаонице кренула се честита радикалија на изборно место свирком и барјаци. Борба је трајала од $^1/_2$9 пре подне па све до три сата после подне и тек у $^1/_2$5 сати могао је председник резултат избора прогласити. Од 335 бирача гласало је 211. И од тих добише противници 78 а радикална листина 133 гласа, те је са већином од 55 победила дакле радикална листина. У радикалној листини били су и виђенији чланови либералне странке. Но у сједињеној опорбеној (калуђерско-либералној) не беше ни једног виђенијег радикала. Па добро је утубити, за прилику, кад опет буде реч о слози.

Покуђена неуспехом развила се опорбена војска, смишљајући на освоту; а радикалија весело певајући маширала је опет под барјаци и са свирком по вароши, па се братски провеселила у просторијам „Српске читаонице“. Све мислише, на једно смислише и покупише срећно 35 гласова на свој вајни „протест“. Није их народ бадава прозвао „бугерима“ и „туркосима“. Још на изборном месту дерао се „учени“ подуправитељ Јоци Деановићу „Терао те је... (рецимо враг) на избор, ал' ћеш га запамтити прексутра ти је платива меница, приправи новце!“ А Пери Коларовићу одмах је успут довикнуо: „Кажи твом Мити нек приправи новце за меницу“. И он је гласао против нас и т. д Као што видите, онако мало по турски.

Либерални самсон, народни секретар др. Лаза Секулић покушао је да нас по примеру — стародавног самсона — сам сатре, те је свога писара послао председнику с молбом: да му да обележену гласовницу, како би могао у својој канцеларији гласовницу написати. Мислио је самсон, да ће тада на основу § 16 возможи читав изборни акт он сам уништити; јер у рескрипту се изреком каже: „Нико несме већ написани листић са собом од куће донети. Па пошто би се тужбом доказало, да је то он учинио, онда би се дакако начин избора оспорио па можда лако и оборио. Но председник му је достојно отшалио, поручив му, да он није весло сисао те да добро види, куда господин секретар циља. Нека о овом исти господин мирно промисли и тада нам рече: спадали то у незнање или гадну превару недостојно у оба случаја једног патријарашког и народног секретара.

Но тек са својим „утоком“ показаше своју дубоку „бугерску“ мудрост, у смислу решења административног одбора. Црквени се одбор строго придржавао нерођења рескрипта §. 13—17. Ред је био узоран, а закључци одборски строго по закону. Ако калуђери и придворни послужитељи, по стародавном старословенском обичају нехтедоше платити на црквено-школске потребе, па изгубише своје изборно право, је ли томе одбор крив? Ако поглаварство нехтеде завремено дати званично изасланом рачуновођи углед у порезне књиге па је усљед тога можда коме украђено бирачко право његово — теретили то црквени одбор? Ако протестанти заборавише да оду на Спасов-дан у цркву те нечуше да је по пропису §. 15 завремена објављен дан избора, дал су и томе одборници криви? Ако је заиста изборна листина нетачна, онда је сједињена либерално-калуђерска странка била дужна то пре избора изјавити; захтевати да се та њена изјава у изборни записник уведе и тада са протестом изаћи на поље те се не упуштати у изборну борбу. Чим је то пропуштено, онда у смислу §. 18 кр. рескрипта листа је правомоћна и избор законит. И правоваљаност или неправоваљаност изборне листине не може више бити предметом протеста.

Противници и сами признају, да је избор текао посве у реду. Но ма да §. 18 рескрипта то изриком набраја: да се приговори могу чинити само против начина избора и против изабраних лица — мудраци од востока, искуплени у сједињеној опозицији — уздирући се у заваравајуће зраке дворскога сунца — притекоше под скуте административног одбора са тужбом против — изборне листине. Опрости им Боже, јер не знају шта раде, рекао је негда Исус. Опрости сулудој памети њиховој, боже небесни велимо то и ми. Прими их да се толико не муче!

Нови касапи смислише нову теорију те место да своје приговоре управе на местни црквени одбор, који је у смислу горњег §. 18. једини властан, да као првостепена власт донесе решење о њима, а они управише приговоре на другостепену област, на административни одбор. Тек пошто би добили — на њихове приговоре — неповољан одговор од местног одбора, имали су сирови протестанти против решења црквеног одбора уложити призив на административни одбор, као другу инстанцију. Но бистри већ какви су, подастреше они осим тога још молбу местном црквени одбору да исти „протест“ њихов против избора упућен на административни одбор, заједно са дотичним списима, оправи другој инстанцији — административном одбору, дакле да не решава о њему ништа.

У својој редовној седници црквени је одбор и закључио: да се њиховој молби за доста учини; а пошто нема никаквог протеста о ком би — у смислу §. 18. — овај местни црквени одбор решавати имао, пошто по томе у опште никаква протеста код одбора и нема, то је једногласно закључено: да се избор правоваљаним прогласи и црквена скупштина конституише; а у спроводном акту „писанија“ протестаната достојно расветли. Ко прочита одговор црквени одбора на тај вајни протест — тај ће видити само још модра леђа, гр̂ тур, кавце, перје и репове, који запрашише и засмрадише просторије сл. административног одбора.

Можда ће се когод и чудити, за што ми о овоме избору тако опширно говоримо; али ће нас лако разумети, за што смо ми познавајући добро либерално-калуђерски састав административног одбора, а знајући како многи његови чланови лако подлежу упливу из двора, већ за раније хтели да обавестимо и публику и одбор, да не би како год — заборавив можда! на једног правника у одбору, на свога фишкала — административни одбор донео какав женијално сакат закључак и прославио се својим правничким и рескриптуалним знањем.

А сада ћемо да пређемо на подвале о Српској банци, изјаве у „Бранику“ и на „отворено писмо“ одродондоса и т. д. Но о томе у идућем допису.

Мохач. Ових се дана у Мохачу догодио жалостан случај. Јоцо Бошњак, треће године правник на пештанском свеучилишту, заљубио се у Олгу, кћер Гавре Бојарића, проте мохачког, која је са својим оцем пре десет месеци из Сарајева у Мохач дошла. Јоца је са приволом оца девојкиног (матере нема) сваки дан, кад се у Мохачу налазио, редовно у кућу долазио, па с намером да ће се оженити с њоме, и свуда на забаве водити. Олга је то све радо примала, њега свагда ласкаво предусретала и с њиме се пријатно занимала. У последње време почела је Олга нешто хладно Јоцу предусретати, наспрам његаГсувише равнодушна постајати тако, да му је на послетку и даљи приступ у кућу отказан преко једне сродпице Олгине. Да је у истини ствар тако текла, доказује то, што је Јоца пред дан самоубиства свога друговима својима у кафани тако причао. Отказ доласка у кућу био је у среду после подне, а у четвртак у подне дошавши Јоца кући, са матером се као и обично разговарао и мати се с њиме још нешто мало и пошалила, уђе у другу собу, скине револвер са зида, напери га себи на слепо око, одапне га и на мах се мртав стропошта на под. На пуцањ утрчи јадна мати у собу, но шта виде?!... Виде једиког сина свога Јоцу, који се оног тренутка с њоме лепо и без икаква узбуђења разговарао, где мртав на поду лежи.

Јоца је за цело време школовања свога у свима школама први ђак бивао. У свима његовим школ. сведочбама никада друге какве класе осим „отлично“ стајало није. Зрелости испит као и два правничка основна испита са отликом положио је, а и материјално, које помоћу материном, које сопственом заслугом, доста је добро снабдевен бивао, при томе је красан, подпуно здрав, ванредно гојан, флегматичне и мирољубиве нарави младић био. Шта је дакле томе самоубиству прави узрок био; дали љубав или шта друго? То је за сад — али млади свет нека за времена, шта више љубавне одношаје избегава, јер многог младог љубавника, пре времена, као и Јоцу земља покрије! Јоцу као једину узданицу, дику и понос свој, горко оплакује мати и једина му сестра његова за свештеника удата Ленка. Како је Јоца још као млад од 22 године човек у Мохачу због женијалног талента, примерног и озбиљног понашања свога био признат и уважен видило му се при укопу, јер ваљда ни једна интелигентна душа, поред многобројног иначе народа, без разлике пола, вере и народности, изостала није а да га до вечне му куће није отпратила.

ПРЕСУДА

у парници дра Светозара Димитријевића против поп Сретена Јовановића због дописа у „Застави“.

2524 szám

Bftő 1895.

Ő Felsége a király nevében! A szegedi kir. e. f. törvényszék mint törvényalkalmazó esküdtszéki sajtóbiróság Dr. Kelemen Béla ügyvéd által képviselt Dr. Dimitrievics Szvetozár magánvádlónak Dr. Cserő Ede ügyvéd által képviselt Jovanovits P. Szreten vádlott ellen a „Zasztava“ czimű lap 1894. évi 34. számában foglaltak miatt a Btk 258, 259, 261. §-a alapján a 11800/1894. számu vádlevélben emelt vádja és az e fölött megtartott esküdszéki nyilvános tárgyalás alapján, mai alolirott napon és helyen következőleg itélt: Vádlott Jovanovics P. Szreten szerb szt. péteri szül. 32 éves. g. kel vall. szőreghi lakos plébános „az aradi esperességi kerületből czimű czikk sajtói közzététele által Dr. Dimitrievics Szvetozár ellen elkövetett s a btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés sajtóvétségében vétkesnek mondatik ki és a btk. 261. §-a alapján, mindazonáltal a 92. §-nak alkalmazásával az 1892. évi 27. t. cz. ben meghatározott czélokra forditandó s behajthatlanság esetén (10) tiz napi fogházbüntetésre átváltoztatandó 100 frt. pénzbüntetésnek mint fő, és 5 napi fogházra átváltoztatandó 50 frt. pénzbüntetésnek mint mellékbüntetésnek 15 nap s végrehajtás terhe alatt leendő megfizetésére itéltetik. Dr. Dimitrievics Szvetozár magánvádló részére a fölszámitása nyomán 100 frtban megállapitott perköltségnek, tolmácsdij fejében 5 forintban továbbá tanudijak fejében s pedig Maletics János részére 10 forint 40 kr. Brandl Rezső részére 9 forint 60 kr., Szúló Ernő részére 9 forinrt 60 kr., Ruzsits György részére 7 frt., Várnay Ernő részére 9 frt. 60 kr., Dr. Bogdan Zsivko részére 7 frt., Drazsits Szvetozar részére 7 frt., Ágrima Péter részére 8 frt., Gyurovics György részére 11 frt. 60 kr. és igy ezennel összesen 84 frt. 80 kr. megállapitott s kintalványozva elölegezett valamint az esetleg még elölegezendő eljárási költségnek valamint a netaláni még felmerülendő bünügyi költségeknek az 1890. évi 43 t. cz. meghatározott eljárás szerint a magy. kir. kincstár részére leendő megtéritésére köteleztetik.

Ellenden a közleményben foglaltak miatt ellene a btk. 258. 259. §-a alapján emelt rágalmazás vétségének vádja alól vádlott biróilag is fölmentetik. Indokok: Az esküdtek a „Zasztava“ czimű hirlapban 1894. évi márczius hó 8. megjelent 38 .számában. „Az aradi esperes kerületből“ czim alatt közzétett czikkben foglaltakra vonatkozólag a btk. 261. §-a alapján emelt vád tekintetében 9 szavazattal 3 szavazat ellenében hozott határozatokkal vétkesnek mondották ki a vádlottat. A törvényalkalmazó biroság nem lát semmi okot arra, hogy az 1867. évi május hó 17-iki igazságügyministeri rendelet 71. §-a által adott jógát ervényesitve s azért a most hivatkozott eljárási szabályzat 69 §-ának rendelkezéséhez képest vádlott Jovanovics P. Szreten által Dr. Dimitrievics Szvetozár mvádló ellen elkövetett a btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés sajtóvétségében ezennel biróilag is vétkesnek mondatik. A büntetés kimérésénél a kir. sajtóbiroság enyhitő körülményül vette figyelembe a vádlott büntetlen előletét, papi állását, s azon körülményt, hogy a czikk megirására bizonyos tekintetben magánvádló szolgáltatott okot és az enyhitő körülmények tulnyomó számára és nyomatékosságára való tekintettel a btk. 92. §-ának alkalmazását a büntetés nemének s mérvének megallapitásánál indokoltnak tekintette. Elitélt vádlottnak a felmerült per s eljárási, valamint a bünügyi költségeknek megtéritésében való marasztaltatása, a hozott marasztaló itélet jogkövetkezményét képezi. Végül az ugyan azon közleményben foglaltak miatt a btk 258. 259. §-a alapján rágalmazás miatt emelt vád alul az esküdtszéknek 9 szavazattal 3 szavazat ellen hozott határozata alapján volt a vádlott az elj. szab. 69. §-a értelmében biroilag is fölmentendő. Szegeden 1895. ápril hó 10-én tartott esküdtszéki sajtóbirósági ülésben. Pokay s. k. t. elnök. Onitiu Elek sk. előadó. (P. H.)

Вести из места и са стране.

Свечаност у Загребу. Пишу нам из Загреба: Биљешку „Ретка свечаност“ у 89 бр. „Заставе“ треба овако исправити: фирма Српска Банка у Загребу није написана „осим француским још и српским језиком“, него је написана само српским језиком и само ћирилицом, а гласи тачно овако: Српска Банка. То једно. А друго, није то само једна фирма (једна табла), него двије: једна са Илице а друга из Маргаретске улице, а обадвије су са свим истовјетне. И, најзад, треће: то је већ четврта, а не истом „друга јавна фирма у Загребу, која је писана ћирилицом“. Јербо: прва је „Србобранова“, друга Српске Штампарије, трећа Српске народне аутономне школе и тек четврта Српске Банке. А ова четврта повућиће за собом још стотине другарица. И хоће, ако Бог да! Молим Вас, исправите то, па — „Бог и Хрвати!“ Ваш **Врач.**

Арнаутски напад на србијанско село. Србијанско село Моравице, које лежи на самој граници према Арнаутлуку, напали су 5. ов. м. дивљи Арнаути. Како су изненада насрнули и како српски сељани нису били спремљени на оружани отпор, то су Арнаути много пљачке учинили, неколико њих ранили а сељака Милована Васојевића на месту убили. После тога су се повукли у гору без да су им србијанске власти у траг могле ући.

Старинар српског археолошког друштва. После прилично дуге паузе Старинар је баш лепо живахнуо: пре кратког времена изађе 1. и 2., а сада ево и 3. и 4. књиге (у једној свесци) његове XI. године (1894.). Ова се свеска одликује и богатим садржајем: ту су од епископа Никанора Ружичића чланци „Основи двеју источно-православних цркава у Дукљи“, „Манастир Жаница и његов печат“ и „Манастир просвете Богородице на Савини“; за тим: од пароха Лазара Богдановића „Старине манастира Лепавине“; од проф. Вида Вулетића-Вукасовића: „Биљешка о евангелију Манојла Грка“ и „Старо-хришћански златни прстен VII. века из стонске околице“; од проф. Мил. В. Васића: „Необјављени новци римских императора“ и приказ расправе „Eclaircissements sur les monnaies dec mines“ од Robert Mowat-а; од проф. Тихомира Р. Ђорђевића занимљив допис „Уз Турију“; и од уредника Мих. Валтровића: „Старо-хришћански прстен“, „Белешка о натпису на бањском епитрахиљу од г. 1606.“ и „Разне вести“. Старинар излази четири пута годишње, а чланарина „Српског археолошког друштва“ износи: за утемељаче 120 динара (или у једанпут или у 5 годишњих рокова по 24), а за помагаче при упису 8 и даље сваке године по 6 динара.

Нови хрватско-мађаронски лист. У вези са вестима о конфликту између бана, угарске владе, Јосиповића и Црнковића, накнадно јављају из Загреба и то, да се тамо покреће нов хрватско-мађаронски лист. Лист би био својина Јосиповић-Црнковић, а писао би у старо-мађаронском правцу, т. ј. заступао би што тешњу везу између уже угарске и троједне краљевине. Неки држе да би уредник том новом дневнику био или садањи сарадник „Аграмерице“ Мартин Полић или дописник сплитског „Јединства“ Динко Политео, Но још није сигурно ко ће бити уредник јер има повише кандидата.

О Црној Гори. Société des anciens éléves et élévez слободне школе политичких наука у Паризу, у секцији за историју и дипломацију, имало је 27. фебруара ове године састанак на коме је г. Рамадановић говорио о кнежевини Црној Гори. У своме предавању. он је прво говорио о земљи у опште, становништву и обичајима, задржавајући се нарочито на политичкој организацији кнежевине.

Кидање уговора. Суд општине београдске решио је да се има прекинути уговор између општине и трамвајског друштва, зарад разних неправилности и несолидности од стране истог трамвајског друштва.

Инжињерски скуп у Београду. На Иван-дан 24. и у недељу 25. ов. м. држаће србијански инжинири свој ванредни главни скуп удружење и то у сали Велике Школе.

Душевне болести у Србији. Дугогодишњи радини у болници за душевне болести у Београду, др. Јован Данић и др. Михаило Цвијетић, написали су и издали књигу: Душевне болести у Србији — Maladies mentales en Serbie. У књизи је приказана историја постанка и развијања овога завода од почетка до 1890. године; за тим статистика кретања њена особља и болесника у њој по свима правцима, а у додатку су приказани и узроци душевних болести. Књига има 100 страна на 8⁰, неколико графичких и статистичких таблица, и план болничког имања и распоред зграда. Штампа је лепа, језик чист (сем нешто мало германизама). Стаје два динара.

Нова жетва. Како јављају „Суботичке Новине“, нова жетва већ је у име божије почела, те су 20. ов. м. почели раденици Лајче Вереша на Верушићу да косе јечам-зимац.

Књижевно-уметничка заједница. Као што је раније утврђено, 6. маја била је слава Књижевно-уметничке заједнице. Прва је реч пала од председника, поменувши славу заједничину и учинивши помен Павлу Јосифу Шафарику. Од књижевних радова те вечери читана су два. Један је Милићевића и то неколико анектода из живота Љубе Ненадовића, а други Бранислава Нушића Тринаести. Оба су рада с пажњом и с интересом саслушана. На овој свечаној седници прочитано је и писмо Павла Марковића-Адамова, којим позива и чланове „Заједнице“ за сурадњу на „Бранковом Колу“.

Осигурање робе. У Немачкој је основано друштво, које ће осигуравати робу, што се транспортује железницама, за време, док се железници не преда или од ове не прими, дакле оданде где почиње или престаје одговорност железнице. На овај начин трговачки еспапи могу бити осигурани на свакоме парчету свога пута.

Статут византиских занатлија у IX. веку. Професор грчкога језика на женевском универзитету Julies Nikole нашао је међу рукописима нар. библиотеке, која броји 20 хиљада манускрипта, Le livre

de Préfet. То је обичан статут занатлиских корпорација у Византији на крају IX. столећа. Садржи 22 одељка; сваки одељак третира један нарочити занат. Књига веома интересна за оне, који се баве организацијом рада. Изишла је у Женеви, пошто ју је саопштио прошлогодишњем конгресу оријенталиста.

Криза у индустрији шећера. У Русији је сад скоро држана једна привредна седница под председништвом министра финансије, у којој је решавано питање, како да се помогне индустрија шећера за време трајања кризе у овој грани. Резултат већања објавиће се накнадно.

Винарство у Турској. У Турској се произвађају велике количине вина; вино је приличне каквоће и садржи 12 до 15% алкохола. Винова ваш појавила се у пределима, који леже уз обалу и баре, знатно мање него другде. Турска влада дели бадава американску лозу за нове насаде а винограде засађене американском лозом опраштa за десет година од пореза десетине. Целокупна производња вина у Турској износила је године 1892. готово пуних 70 милијуна килограма; новијих података нема, али је продукција вина од тога доба без сумње знатно назадовала. Споменуте године извезено је турскога вина преко 21 милијуна и по килограма и то понајвише у Француску; но пошто је Француска пре две године знатно повисила увозну царину на вино, попустио је увоз турскога вина у Француску готово са свим; па је тим поводом и целокупни извоз турског вина пао за 50 постотака. Та је околност неповољно деловала и на цене вина, јер док се године 1892. за 100 кг. вина плаћало 18 франака, могло га се добити концем прошле године за $7\frac{1}{2}$ франака. Турска увози сваке године око $2\frac{1}{2}$ милијуна килограма иноземног вина, нарочито бољих врста вина у стакленим боцама, а добавља га понајвише из Француске и Аустро-Угарске, те нешто мало из Италије и Немачке.

Жељезница на конопцу. Како српско-американски лист „Слобода" јавља, установљено је у Њу-Јорку једно друштво, које има да изгради нову жељезничку пругу преко великих рудокопа код реке Нијагаре. Том приликом смишља исто друштво како би провело исту жељезницу и преко водопада Нијагариног и то помоћу гвоздених конопаца. За гвоздене конопце која ће се затегнути с једне обале на другу, биће обешени вагони у којима би могло стати само 10 путника. Исти вагони били би само 30 стопа од површине воде високо, те би тако путници безбрижно могли уживати све природне лепоте овог најчувенијег и највећег водопада на целом свету.

Трговина са мајмунским кожама. За прошлих пет година извезли су са обала Гвинеје 175.000 мајмунских кожа у вредности преко 300.000 фор. Но како се купују само оне коже које нису од пушчаног зрна здраво раздеране и осакаћене, и пошто се раздеране и осакаћене коже бацају; то се према томе рачуна, да се на обалама Гвинеје годишње побије до 200.000 мајмуна.

Трговина.

Нови Сад, 13. јуна. — Пшеница прве каквоће 7 фор. 10 нов. Пшеница средња 6 ф. 80—90 н. Пшеница лакша роба 6 ф. 50—60 новч. Наполица 6 фор. — новч. Јечам 6 фор. — новч. Зоб 6 фор. 20—30 нов. Кукуруз у зрну 6 ф. 20—30 н., Маст 58 фор. Сланина сува 58 фор., дебела паљена 52 фор. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки .	50 н.
„ средњи . . .	48 н.
„ лаки	46 н.

Све од 1 килограма.

Теоци .	10—18 ф. по комаду.
Јагњци .	6—12 ф. по пару.
Овци . .	— — ф. „

*

Стање воде под Новим Садом.

12. јуна било је 4·42 метара, а 13. јуна било је 4·37 мет.

*

Течај златног и сребрног новца на будимпештанској берзи

12. (24.) јуна.

Дукати — — — — — —	5 ф. 70 н.
Наполеондори (20 франака) —	9 ф. 50 н.
Угарска златна рента — — —	123 ф. 50 н.
Аустријска златна рента — —	123 ф. — н.
Угарска крунска рента — —	99 ф. 40 н.
Немачке држ. марке (од 100 мар.)	59 ф. 30 н.

Најновије вести.

Српска скупштина биће сазвана за 24. јуни у Ниш.

Нова уредба за градске општине у Троједници санкционисана је и публикована је у званичном листу.

Из Београда јављају, да је онде велико огорчење против Угарске због забране увоза свиња и у недељу ће бити у Београду велики збор да подигне протест.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

„ЕСТЕТИКА"

или

НАУКА О ЛЕПОТИ

ЗА ШКОЛУ И НАРОД,

састављена као прва српска у систем ском облику

а даром „Матице Српске" одликована, штампа се увелико и уписивање на њу продужује се до краја мес. јулија п. с.

Ова књига је намењена не само ученом него и неученом свету, школи и народу, особито Српкињама, а написана је чистим народним језиком и разговетним слогом, како је и оцењивачи „књижевног одељења Матичиног" својом пресудом обележише, те ће је свако радо читати и лако разумети, ма да се у њој разлажу и философске мисли.

Са овом књигом отвориће се Србину и Српкињи нов до сада слабо знани, спољашњи и унутрашњи свет у царству вештина: грађевине, кипарства, сликарства, музике и песништва (куда иду и драматски послови), јер ће из ње читалац на лако разумљиви и забавни начин научити не само срцем осећати њихову красоту већ и умом је боље разабрати те и своје уживање у њима окрепити, а свесно судећи о њима боље ће познати њихове врлине па и друге знати поучити у њима. Посматрајући пак лепоту у спољашњем свету, полепшаваће му се и унутрашњи свет: он ће бити милостивији срцем а племенитији душом.

Укратко: овака је књига преко потребна свакој српској кући, особито за дарак и деци и одраслима у свечаним пригодима.

Изићи ће на 10—12 штампаних табака а цена јој је 80 нов. за онога ко се унапред упише или пошље новац, а за доцније уписнике 1 фор. а вр. На 10 књига добива се једна на дар, а књижари добивају 25% прида ако скупе најмање 20 комада. Новци се не морају напред послати него кад књига буде готова, што ће се у своје време јавити. Само имена уписника нека се пошљу разговетно написана са местом пребивања и последњом поштом.

Уписи и новци шаљу се потписаноме као писцу и издавачу. Ако би се нашао згодан накладник, радо ћу књигу по умерену цену уступити и за време штампања њезина.

Молим и штована уредништва других листова, да ову објаву уврсте у свој лист било читаву било укратко, за што им унапред захваљујем.

☛ Поглавито по жељи скупљача уписника продужен је рок за упис. Напомињем и то, да ће се књига штампати према броју уписника што се пријаве.

У Новом Саду, о Духовима 1895.

Др. Стеван Павловић.

РЕД ПЛОВИДБЕ

путничких пароброда, важи од 22. марта (3. априла) па до даље наредбе.

Из Новог Сада у Сланкамен, Тител: средом, петком и недељом у 6 сах. и 20 мин. у вече.

Из Новог Сада у потиске станице: недељом у 6 сах. 20 мин. у вече.

Из Новог Сада у Земун, Београд, Оршаву и Галац: средом, петком и недељом у 6 сах. 20 мин. у вече.

Из Новог Сада у Будимпешту: уторником, петком и недељом у 5 сахата у јутру.

Нови Сад, 22. марта (3. априла) 1895

Отправништво.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Смрћу Ђорђа Јовандића овд. учитеља упражњено је једно учитељско место на мушкој шесторазредној српској вероисповедној основној школи.

Са истим местом скопчана је ова плата: 1. У готовини 400 фор. а. вр. годишње. 2. У име огрева 20 фор. а. вр. годишње. 3. Сваке треће године 40 фор. за држање повторне школе. 4. Слободан стан по пропису са припадајућим вртом. 5. $9,^{572}/_{1600}$ јутара I. класе комасиране ораће земље. 6. 5643□° I. класе пашњачке ораће земље. 7. Једну лепу баштu изван места.

На сву земљу плаћа државни порез и еквиваленат учитељ.

Дужности су школском уредбом прописане, но осим истих, дужан је учитељ на недељним и празничним богослужењима као и на литургији пређеосвећеној у једној певници бесплатно појати и децу појању обучавати.

Осим тога ако је вичан књиговодству или перовођству добија из црквене касе за сваку ту дужност по 50 фор. годишње.

Кад позван буде на погреб добија од парадног 1 фор. а од обичног 50 нов.

Дужност учитељску обављаће у оним разредима, које му школски одбор по потреби буде додељивао.

Онај молитељ који је вичан хармонијском појању а к томе се још и лично пријави има првенство.

Они оспособљени учитељи, који ово место получити желе, нека своје добро инструиране молбенице овом шк. одбору најдаље до Преображења (6. (18.) августа о. г. пошаљу.

Из седнице шк. одбора српских вероисповедних основних школа, која је држана 4. (16.) јуна 1895. у Ст. Паланци (B. B. m. pósta Német Palánka).

Председник шк. одбора:

Кузман Милојевић,
парох.

Константин Јанковић,
перовођа. 2—3

СТЕЧАЈ.

Српска модошка општина, обавила је привремени избор свог учитеља децембра месеца 1894. године, почем је школска година истекла, а да би свога законитог учитеља имала, то се овим расписује стечај. Рок стечају истиче о светом Илији.

Са тим местом следује плата госп. учитеља у готовом новцу 300 фор. а. вр., у место три хвата сламе 18 фор., у место четир ланца земље 62 фор. и за пофторну школу 40 фор. Свега 420 фор.; у месечним ратама има се исплаћивати. Осим тога као паушал годишњи 10 фор., три хвата тврдих дрва с подвозом, 15 метера чиста жита, од погреба где позван буде, већи 1 фор. а мањи 50 новчића. Осим тога једна пољска башта од $^3/_4$ ланца фрај на уживање, две собе и једна за чељад, кујна са шпајзом и таваном, осим тога и шталу с пространом баштом.

Госп. учитељу у дужност спада да све прописане по закону предмете школске одржавати, десну певницу заступати, ако би пак случајно госп. учитељ за перовођу изабрат био педесет форината годишње; буде ли вичан ноталном појању, засебно ће црквена скупштина решити и награду добити. Само они компетенти могу бити који су сомборску препарандију свршили и који потпуно мађарском језику одговарају.

У Модошу, 4-тог јуна 1895. год.

Драгомир Гаћански
председник школ. одбора.

3—3

ОБЈАВА.

Код Товарника на друму лежећи 70 јутара прве класе земље, ко жели купити нека се на мене обрати, може одма примити.

Теодор Богдановић
Рума.

1—3

За нашу мануфактурну трговину потребујемо једног помоћника, који до 15. јула п. р. о. г. ступити може. Необходно је нужно знање романског језика.

БРАЋА МИЧА
Чаково.

3—3

ДРАЖБЕНИ ОГЛАС.

На основу скупштинског закључка и одобрења претпостављене епарх. власти, црквена општина у Турији намерава своју цркву оправљати, моловати и заграђивати.

По зготовљеним предрачунима износи:

1. Сликарски, златарски и молерски посао (чишћење иконостаса и марморирање целе цркве масном бојом — — — — — — — —	1240 ф. — н.
2. Зидарски и дрводељски посао —	2624 ф. 15 н.
3. Столарски посао — — — — —	378 ф. — н.
4. Браварски посао — — — — —	2700 ф. — н.
5. Лимарски посао — — — — —	600 ф. — н.
Укупно — —	7542 ф. 15 н.

Дражба ће се одржати на Иван-дан т. г. у 1 час по подне.

Сваки лицитант дужан је положити од истакнуте своте 10 проц. пишманлука.

Ближа условља могу се сваки дан видети код црквеног општинског председника.

Општина задржава себи право поверења према подузимачу.

Из одборске седнице држане у Турији 6. (18.) јуна 1895. године.

Авакум Травањ
перовођа.

Милан Јојкић мл.
председник.

1—3

ОБЈАВА.

Долепотписани дајем свој салаш са довољним зданима за економију и са парним млином, на више година под аренду.

Коме би млого било сви 600 јутара дећу осим салаша и на мање парцеле од 20 јутара до 100 који су осим салаша.

С поштовањем

Теодор Богдановић
Рума.

1 3

ОГЛАС.

Српска православна црквена општина митровачка издаје од 1. септембра о. г у својој новој згради једну велику кафану са рестаурацијом без намештаја на више година под најам. Уз ову кафану и рестаурацију у истој згради постоји и једна велика дворана за давање забава и позоришних престава а исто тако и српска грађанска читаоница, у којима ће дотични рестауратер и кафеција имати искључиво право да даје своје јело и пиће.

Зграда се налази у средини града на најлепшем месту поред градског шеталишта а сазидана је по најмодернијем укусу.

Цела зграда биће и електрично осветљена.

У згради има такође и 6 лепи и пространи дућана за издавање уз годишњу најамнину од 300 фор. до 360 фор.

Рефлеканти нека изволе своје понуде најдаље до 14. јула о. г. по новом кал. овој црквеној општини писмено поднети кога ће се дана у 3 сата по подне према приспелим понудама и евентуална писмена и устмена дражба за кафану и рестаурацију одржати, а нека је знано и то, да се кафана са рестаурацијом испод 800 фор. годишње најамнине неће издати.

У Митровици, 3. (15.) јуна 1895.

Председник српске правосл. црквене општине

Милекић.

Влада Марковић,
перовођа. 2—3

СРПСКА ШТАМПАРИЈА Дра СВЕТ. МИЛЕТИЋА

У НОВОМ САДУ

израђује све у струку штампарску спадајуће послове **најлепше, најсолидније и најјефтиније.** За доказ томе нека служе следеће цене:

100	комада ПОСЕТНИЦА (Visit-Karten)	**30**, 40, 50, 60, 70, 80 и 90 нов.
100	комада ПОЗИВ НА ЗАБАВЕ СА ИГРАНКОМ	ф. **1.20**, ф. 2.—, ф. 3.—, ф. 4.—
1000	комада **КУВЕРАТА** за трговце са фирмом	ф. **1.50**, ф. 2., ф. 2.50, ф. 3.—, ф. 3.50.
500	комада „ „ „ „ „	ф. **1.**—, ф. 1.20, ф. 1.50, ф. 1.80, ф. 2.—
1000	комада ПИСАМА 4° за трговце са фирмом	ф. **3.50**, ф. 4.—, ф. 5.—, ф. 7.—
500	комада „ „ „ „ „ „	ф. **2.**—, ф. 2.30, ф. 2.70, ф. 4.—
100	комада **ПОСМРТНИЦА (Parte-Zettel)**	ф. **1.50**, 2.—, 3.—, 3.50, 4.—, 4.50 и 5.—
100	комада ПЛАКАТА са жигом од 1 нов.	ф. **2.**—, ф. 3.—, ф. 4.—
1	табак ЦРКВ. ПРОТ. Крешчени на прописаној **Dyos-Györi** артији **4.** н. а преко 100 табака само 3 н. од таб.	
1	табак „ „ Вјенчани на прописаној **Dyos-Györi** артији **4.** н. а преко 100 табака само 3 н. од таб.	
1	табак „ „ Умерши на прописаној **Dyos-Györi** артији **4.** н. а преко 100 табака само 3 н. од таб.	

ИЗВОДЕ од тих свих протокола такођер имамо на стоваришту и најјефтиније рачунамо.

Да би се о истинитости горенаведених цена свако уверити могао, позивамо поштовану публику како из места тако и са стране, да покушај учине и поруке на оне предмете доставе нам, који су са најнижом ценом обележени.

27—

Главни уредник: др. Емил Гаврила. За уредништво одговара: Никола Маленчић. Срп. штампарија дра Свет. Милетића у Н. Саду.